

Współrzędne: Szerokość - 53.132611, Długość - 23.161798

Archiwum Państwowe w Białymstoku

ul. Rynek Kościuszki 4
15-426 Białystok, tel. +48 85 743 56 03

Po 1753 roku w części rynku, która w XVIII wieku nazywana była "ulica z rynku do pałacu idącą", wybudowany został drewniany, pokryty tynkiem **budynek odwachu**. Służył on za pomieszczenie warty wojskowej oraz przechowywano w nim "różne wojenne insygnia". Budowla ta jest jedyną zachowaną w mieście materialną pamiątką związaną z karierą wojskową Jana Klemensa Branickiego. W 1724 roku otrzymał on tytuł wielkiego chorążego koronnego, a w cztery lata później był już generałem, W 1735 roku król August III Sas mianował go hetmanem polnym koronnym. Od 1752 roku piastował najwyższą godność wojskową w dawnej Rzeczpospolitej - hetmana wielkiego koronnego. Jan Klemens Branicki nigdy jednak nie stanął na czele wojsk w żadnym starciu zbrojnym. Mimo to utrzymywał w swojej rezydencji półtoratisięczny garnizon, którym dowodził generał-adiutant buławy wielkiej koronnej Stanisław Łętowski.

W 1795 roku, gdy Białystok przeszedł we władanie pruskie, wybudowano nowy, murowany odwach. Trudne do ustalenia są dzieje tego budynku w XIX wieku. Można przypuszczać, że oddany był w dzierżawę drobnym handlarzom. Na przełomie XIX/XX wieku istniała w nim tania kuchnia prowadzona przez Białostockie Stowarzyszenie Trzeźwości, które powstało w 1897 roku. W okresie międzywojennym w budynku tym istniały sklepiki z cukrami i galanterią. Znajdowała się tu też siedziba *Zrzeszenia Mleczarskiego "Zdrowy Nabiał"*. Od 1919 roku władze miejskie cały budynek wydzierżawiły Chrześcijańskiemu Stowarzyszeniu Spółdzielczemu "Zjednoczenie". Stowarzyszenie, które powstało jako konkurencja wobec żydowskiego handlu, miało zaopatrywać swoich członków w sprzedawane po niskich cenach artykuły spożywcze i przedmioty gospodarstwa domowego, Zajmować się miało również budową domów, zakładaniem bibliotek i czytelni, prowadzeniem różnorodnych kursów i organizacją rozrywek kulturalnych. W 1933 roku "Zjednoczenie" posiadało rozwiniętą sieć sklepów i piekarnię Wkrótce uruchomiło duży magazyn mechaniczną. artykułów spożywczych. W swojej siedzibie przy Rynku Kościuszki prowadziło kawiarnię popularną wśród białostockiej inteligencji katolickiej.

W 1939 roku Rosjanie, po wkroczeniu do Białegostoku, zaplanowali przebudowę tego obiektu, Miała się w niej mieścić kawiarnia "Sportowa". Plany te zrealizowali Niemcy w 1941 roku - przez lata okupacji mieścił się w dawnej zbrojowni "Deutsches Hauskaffe".

Archiwum Państwowe - dawna zbrojownia (cekhaus)

Budynek został zniszczony w lipcu 1944 roku. Odbudowany w latach 1953-1956 według projektu Zenona Filipczuka, w niewielkim stopniu nawiązywał do pierwotnego. Mieściła się w nim siedziba Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, a na poddaszu znajdowała się kierowana przez Stanisława Bukowskiego Pracownia Konserwacji Zabytków Architektury. W 1960 roku przeznaczono ten obiekt na potrzeby Archiwum Państwowego.

Tekst pochodzi z książki "Białystok przewodnik historyczny" autorstwa Andrzeja Lechowskiego - Odwach, ob. archiwum przy ul Rynek Kościuszki 4 z XVIII odbud. w 1954-56 r wpisany jest do rejestru zabytków pod nr: A-241 z 17.01.1953